

фізичним складником якого можуть бути відомості з курсу загальнокультурної орієнтації (курс А). Серед іншого вчений звертає увагу на можливість включення астрономічного складника до змісту фізичної освіти як у базовому курсі, так і в систематичному.

Ідеї, закладені О. І. Бугайовим у концепції фізичної освіти у 12-річній загальноосвітній школі є актуальними і дієвими по цей час.

Список використаних джерел

Бугайов, О. І. (2001). Концепція фізичної освіти у 12-річній загальноосвітній школі (проект). *Фізика та астрономія в школі*, 6, 6–13.

Коршак, Є., Шут, М., & Грищенко, Г. (2001). Проект концепції освіти з фізики та астрономії 12-річної школи. *Фізика та астрономія в школі*, 3(21), 24–26.

ІЗ ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ БАЗОВОГО КУРСУ «ФІЗИКА І АСТРОНОМІЯ» В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

Засєкіна Тетяна Миколаївна,

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора з науково-експериментальної роботи,
головний науковий співробітник відділу біологічної,
хімічної та фізичної освіти,
Інститут педагогіки НАПН України

Моя педагогічна діяльність учителя середньої школи розпочалась у 90-х роках ХХ ст. із викладання у 7-9 класах базового курсу фізики, інтегрованого з астрономією. Розроблення цього курсу здійснювалося під керівництвом О. Бугайова, завідувача лабораторії математичної та фізичної освіти Інституту педагогіки НАПН України. Цей курс мав одночасно кілька новацій: по-перше, це був перший інтегрований курс фізики і астрономії в незалежній Україні, по-друге, зміст цього курсу був завершеним, а не пропедевтичним, як це було прийнято за традиційної методики навчання фізики. Розробники курсу аргументували, що в основній школі (7–9-й класи) можна засвоїти систему фізичних і астрономічних знань, якщо за основу формування навчального матеріалу обрати феноменологічний (явищний) підхід, який повніше відповідає психологічним особливостям дітей підліткового віку. Цей курс як за змістом, так і за назвою справді є інтегрованим, а не курсом фізики з елементами астрономії. Розробники курсу О. І. Бугайов та М. Т. Мартинюк аргументували,

що науковим підґрунтям інтеграції змісту в курсі фізики і астрономії є близькість цих шкільних предметів і в численних випадках, спільність фізики та астрономії як наук. Також основою інтеграції є близькість (і збіг) методів наукового пізнання названих наук, їх взаємодія в наукових пошуках та практичному використанні їх результатів у технологіях, виробництві та інших сферах людської діяльності. Щодо інтеграції знань, то вона є «комплексним педагогічним еквівалентом відображення низки тенденцій сучасного наукового знання: інтеграції природничо-наукового знання, генералізації знань, ускладнення взаємозв'язку між емпіричним і теоретичним у науковому пізнанні, посилення ролі теорії у пізнанні, зростання самосвідомості сучасної науки тощо» (Мартинюк, 1999, с. 18).

Предмет «Фізика і астрономія» реалізовано у пробних підручниках для 7–9-х класів (Бугайов та ін., 1995; Бугайов та ін., 1996; Бугайов та ін., 1999). Перевагою підручників є те, що структурування навчального матеріалу здійснено у формі системи теоретико-пізнавальних фрагментів, кожен з яких має уніфіковану змістову структуру, якою передбачено п'ять базових компонентів: «матеріальний світ як об'єкт пізнання», «людина як об'єкт і суб'єкт пізнання», «моделювання», «вимірювання», «інтегруюче наукове поняття – конструкт». Ці компоненти, на думку авторів курсу, утворюють систему наукових понять, яка є адекватною певному рівню цілісного уявлення про наукову (фізичну) картину світу. Попри цікаву й дидактично виправдану концепцію базового курсу, його реалізація у підручниках мала певні недоліки, пов'язані у першу чергу із станом підручникотворення того часу. Чорно-біла поліграфія, недосконалий дизайн сторінок не забезпечували привабливого вигляду підручника. Намагання авторів дати детальний опис фізичних явищ і процесів подекуди переростав у громіздкі параграфи.

На сучасному етапі реформи загальної середньої освіти концепція базового курсу фізики і астрономії втілюється у модельній навчальній програмі, розробленій у відділі біологічної, хімічної та фізичної освіти Інституту педагогіки НАПН України. Ідеї О. І. Бугайова трансформуються й реалізуються у новій якості.

Список використаних джерел

Бугайов, О. І., Мартинюк, М. Т., & Смолянець, В. В. (1995). *Фізика. Астрономія : пробн. підруч. для 7 кл. серед. шк.* 2-ге вид. Київ : Освіта. 304 с.

Бугайов, О. І., Мартинюк, М. Т., & Смолянець, В. В. (1996). *Фізика. Астрономія : пробн. підруч. для 8 кл. серед. шк.* Київ : Освіта. 367 с.

Бугайов, О. І., та ін. (1999). *Фізика. Астрономія : пробн. підруч. для 9 кл. серед. шк.* Київ : Освіта. 366 с.

Мартинюк, М. Т. (1999). *Науково-методичні засади навчання фізики в основній школі : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ. 33 с.*

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ІДЕЇ О. І. БУГАЙОВА В СУЧАСНІЙ ПРАКТИЦІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ

Клименко Людмила Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії й методики природничо-математичної
освіти та інформаційних технологій,
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

У 90-х роках минулого століття Олександр Іванович Бугайов і Семен Устимович Гончаренко просували ідею реалізації принципів гуманізації та гуманітаризації в освіті. У працях науковців останнього десятиліття нечасто акцентується на зазначеному. Проте ми переконані, що сьогодні гуманітаризація освітнього процесу є актуальною, оскільки, на думку багатьох учених, це ефективний засіб боротьби з бездуховністю. На жаль, російсько-українська війна спричинила багато проблем: деякі діти втратили батьків, житло; з'явилися колаборанти, які допомагають ворогу. Усе це породжує негативні емоції та негативний настрій як в учнів, так і в педагогів.

Олександр Іванович із прихильниками закликали вчителів використовувати потужний ціннісний потенціал фізики, формувати в учнів любов до України, людські якості, повагу одне до одного, альтруїзм (Бугайов, 2001, с. 6–7). Ми з великою повагою ставимося до його порад. Вони також узгоджуються з положеннями нового Державного стандарту базової середньої освіти, в якому зазначається, що «мета освіти – виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, довкілля, національних та культурних цінностей українського народу; формування компетентностей, необхідних для соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху. Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах: утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини; здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими; формуванні у школярів активної громадянської позиції; плеканні любові до рідного краю, відповідального